భారతదేశ చరిత్ర

నూతన మతోద్యమాల ఆవిష్కరణ — జైన, బౌద్ధ మతాలు

క్రీస్తు పూర్వం 6వ శతాబ్దంలో భారతదేశంలో అనేక మత ఉద్యమాలు ఆవిర్భవించాయి. అందులో ముఖ్యమైనవి జైన మతం, బౌద్ధ మతం. ఈ రెండు మతాలు భారతదేశ ఆచార, సంప్రదాయాలను, సంస్కృతిని గణనీయంగా ప్రభావితం చేశాయి. భారతదేశంలోనే కాకుండా చైనా, పర్షియా, గ్రీకు దేశాల్లో కూడా ఈ కాలంలోనే తీవ్రమైన చింతనలు, అన్వేషణలు కొనసాగాయి.

భారతదేశంలో వర్ధమాన మహావీరుడు, గౌతమ బుద్ధుడు; పర్షియాలో జోరాస్టర్, గ్రీక్ దేశంలో సోక్రటీస్, చైనాలో కన్ఫ్యూషియస్, లావోట్జ్‌లు మత ఉద్యమాలకు నాయకత్వం వహించారు.

జైన, బౌద్ధ మతాలు ఆవిర్భవించడానికి కారణాలు:

★ వైదిక మతంలోని లోపాలు క్రీ.పూ.6వ శతాబ్దం నాటికి క్లిష్టంగా మారాయి. ఆర్యుల మతాన్ని సామాన్యులు పాటించడానికి, అర్థం చేసుకోడానికి సాధ్యం కాలేదు.

★ యజ్ఞాలు, యాగాలు, ఇతరేతర కర్మకాండలు హిందూ మతంలోకి ప్రవేశించి మతాన్ని మరింత సంక్లిష్టంగా మార్చాయి.

★ మత కర్మకాండ నిర్వహించడం ఖర్చుతో కూడిన పనిగా మారింది. కుల వ్యవస్థ పటిష్ఠం అయ్యింది.

★ సమాజంలో బ్రాహ్మణులు, పురోహితులు ప్రత్యేక సౌకర్యాలు అనుభవించేవారు. సామాన్య ప్రజల్లో వారి పట్ల అసంతృప్తి పెరిగింది.

★ ఆర్యుల నియమ నిబంధనలు సంస్కృతంలో ఉండేవి. ఆ రోజుల్లో సంస్కృతం సామాన్యుల భాష కాదు.

★ నిమ్నకులాల వారిని బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు చిన్నచూపు చూసేవారు.

ఈ పరిస్థితుల నుంచి ఏదో ఒక ఉపశమనం కోసం ప్రజలు వేచి చూస్తున్న సమయంలో జైన, బౌద్ధ మతాలు ఆవిర్భవించాయి.

జైన మతం

జైనమతం చాలా పురాతన కాలం నుంచి ఉందని చారిత్రక ఆధారాలను బట్టి తెలుస్తోంది. జైన సాహిత్యం ప్రకారం జైన మతంలో 24 మంది తీర్థంకరులు ఉన్నారు. వీరిలో తొలి 22 మంది తీర్థంకరులు పౌరాణిక వ్యక్తులు. కానీ 23వ తీర్థంకరుడైన పార్శ్వనాథుడు, 24వ తీర్థంకరుడైన వర్ధమాన మహావీరుడు చారిత్రక పురుషులు.

★ చారిత్రకంగా జైన మత స్థాపకుడు పార్శ్వనాథుడు. ఇతడు కాశీ రాజైన అశ్వసేనుడి కుమారుడు. 30 ఏళ్ల గృహస్థ జీవనం గడిపిన తర్వాత సన్యాసం స్వీకరించి, 83 రోజులు కఠోర తపస్సు చేసి జ్ఞానాన్ని పొందాడు. పార్శ్వనాథుడు నాలుగు సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించాడు. అవి...

1. అహింస
2. సత్యం
3. అస్తేయం (దొంగతనం చేయరాదు)
4. అపరిగ్రహం (ఆస్తి ఉండకూడదు)

ఈ నాలుగు సూత్రాలకు అదనంగా అయిదో సూత్రమైన బ్రహ్మచర్యాన్ని మహావీరుడు జోడించాడు.

వర్ధమాన మహావీరుడు

24 మంది తీర్థంకరుల్లో చివరివాడు వర్ధమానుడు. ఇతడు వైశాలి సమీపంలోని కుంద అనే గ్రామంలో జ్ఞాత్రిక క్షత్రియ వంశంలో జన్మించాడు. మహావీరుడికి యుక్త వయసులోనే యశోదతో వివాహం జరిగింది.

★ మహావీరుడు తన 30వ ఏట సన్యాసం స్వీకరించాడు. ఆరేళ్లు దిగంబర యోగిగా తపస్సు చేసి విఫలుడై గోసాలుని శిష్యత్వం స్వీకరించాడు. మరో ఆరేళ్లు గడిచిన తర్వాత రిజుపాలిక నదీ తీరాన జృంభక గ్రామం వద్ద సాల వృక్షం కింద తపస్సు ప్రారంభించాడు. మహావీరుడు తన 42వ ఏట జ్ఞానోదయం పొంది జినుడయ్యాడు. జినుడు అంటే పంచేంద్రియాలను జయించినవాడు అని అర్థం.

R-14-5-16

★ జ్ఞానోదయం పొందిన తర్వాత వర్ధమాన మహావీరుడు ఏడాదిలో ఎనిమిది మాసాలు దేశాటన చేస్తూ తన సిద్ధాంతాలను ప్రజలకు బోధించాడు. మిగిలిన మాసాల్లో వైశాలి, చంప, రాజగృహ, శావస్తి, మిథిల పట్టణాలలో కాలం గడిపేవాడు. ఈ నగరాలు జైన మత వ్యాప్తిని సూచిస్తాయి. తన 72వ ఏట పట్నా జిల్లాలోని పావాపురిలో హస్తిపాలుడనే రాజు గృహంలో మహావీరుడు నిర్యాణం పొందాడు.

మహావీరుడి ముఖ్య బోధనలు

★ మానవ జీవితానికి, దాని సాఫల్యానికి మహావీరుడు మూడు ముఖ్యాంశాలను సూచించాడు. అవి:

1) సరైన విశ్వాసం.

2) సరైన జ్ఞానం.

3) సరైన నడవడిక.

వీటినే త్రిరత్నాలుగా పేర్కొన్నాడు. మొదటిది మహావీరుని బోధనలను విశ్వసించడం, రెండోది మహావీరుని బోధనలను సరిగ్గా అర్థం చేసుకోవడం, మూడోది జైనమతంలో చెప్పిన పంచ సూత్రాలను తప్పనిసరిగా పాటించడం.

★ మహావీరుడు భగవంతుడిని నమ్మలేదు.

★ కర్మ సిద్ధాంతాన్ని నమ్మాడు. ఆత్మకు పునర్జన్మ ఉందని కూడా గాఢంగా విశ్వసించాడు.

★ సామాజిక సమానత్వానికి ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు.

★ మహావీరుడు వేదాల ప్రామాణికతను నిరాకరించాడు.

★ ప్రపంచంలో జీవ, ఆత్మ ఉన్నాయి. జీవుడి అంతిమ లక్ష్యం పునర్జన్మ నుంచి బయటపడి నిర్యాణం పొందటమే.

బౌద్ధ మతం

బౌద్ధ మత స్థాపకుడు గౌతమ బుద్ధుడు. ఇతడు క్రీ.పూ.563లో లుంబిని గ్రామంలో (ప్రస్తుత నేపాల్‌లో) జన్మించాడు. ఇతడి తండ్రి శాక్య తెగ అధిపతి శుద్ధోదనుడు, తల్లి కోలియాల తెగకు చెందిన మాయాదేవి. గౌతమ బుద్ధుడి తొలిపేరు సిద్ధార్థుడు. పుట్టిన కొద్దిరోజుల్లోనే తల్లి మరణించడం వల్ల మహా ప్రజాపతి గౌతమి చేతుల్లో పెరిగాడు. అందుకే గౌతముడనే పేరు వచ్చింది.

★ బుద్ధుడికి యుక్త వయసులోనే యశోధర అనే రాకుమార్తెతో వివాహం జరిగింది. వీరికి రాహులుడనే కుమారుడు జన్మించాడు.

★ గౌతముడు కొంత కాలం గృహస్థ జీవితం గడిపి, ప్రపంచంలో ప్రజలు అనుభవించే కష్టాలను చూసి కరిగిపోయాడు. అతడి మనసు ప్రపంచంలోని దుఃఖం, వృద్ధాప్యం, మరణం లాంటి కష్టాలవైపు మళ్లింది. ఒక వ్యాధిగ్రస్తుడిని, వృద్ధుడిని, అనాథను, శవాన్ని చూసిన తర్వాత అతడిలో మానసిక ఆందోళన, అశాంతి పెరిగాయి.

★ తన 29వ ఏట భార్యను, కుమారుడిని, కుటుంబాన్ని వదిలి కష్టాలను నివారించే సత్యాన్వేషణ కోసం సన్యాసం స్వీకరించాడు. ఉరువేల అనే ప్రదేశంలో అన్నపానాదులు మానేసి కఠోర తపస్సు చేశాడు. అతడి అన్వేషణ ఫలించలేదు. అందువల్ల సన్యాసం నిరర్థకమని భావించి దాన్ని వదలివేశాడు.

★ తర్వాత ధ్యాన నిమగ్నుడై ప్రపంచంలోని దుఃఖాలకు కారణాలను, పరిష్కార మార్గాలను అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు. ఒక రోజు గయ ప్రాంతంలో నిరంజన నదిలో స్నానం చేసి రావి చెట్టు కింద ధ్యాన నిమగ్నుడై ఉండగా బుద్ధుడు జ్ఞానోదయం పొందాడు. తర్వాత కాలంలో ఆ ప్రాంతం 'బుద్ధగయ' పేరుతో ప్రసిద్ధ బౌద్ధ క్షేత్రంగా మారింది.

★ జ్ఞానోదయం పొందిన తర్వాత బుద్ధుడు సారనాథ్ వద్ద మృగవనంలో అయిదుగురు శిష్యులకు తన మొదటి సందేశాన్ని అందించాడు. ఈ ప్రవచనాన్ని ధర్మచక్ర పరివర్తన అంటారు.

★ తర్వాత 5 ఏళ్లు తాను కనుక్కున్న సత్యమార్గాన్ని బోధించాడు. ఈ కాలంలో బుద్ధుడు ఉత్తర, మధ్య భారతదేశంలోని అనేక ప్రాంతాల్లో పర్యటించి తాను పొందిన సత్యమార్గాన్ని బోధించాడు. వేలాదిమంది ప్రజలు ఆయనకు శిష్యులయ్యారు. కుశి నగరంలో తన 80వ ఏట తనువు చాలించాడు.

బౌద్ధ మతం ప్రధాన లక్షణాలు

- ★ బౌద్ధ మతం భగవంతుడి ఉనికిని గుర్తించదు. భారతీయ మతచింతన చరిత్రలో ఇది నిజంగానే విప్లవం లాంటిది.
- ★ బుద్ధుడు ఆత్మ ఉనికిని కూడా అంగీకరించలేదు. వేదాల ప్రామాణికతను నిరాకరించాడు.
- ★ బౌద్ధ మతం సమానత్వాన్ని ప్రతిపాదించింది.
- ★ కుల వ్యవస్థను నిరాకరించింది. ముఖ్యంగా నిమ్న కులాల వారికి కూడా ఆశ్రయమిచ్చింది.
- ★ స్త్రీలను గౌరవించింది.
- ★ అహింసకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వడంతో ముఖ్యంగా స్త్రీలు, నిమ్న కులాలవారు ఆకర్షితులయ్యారు.
- ★ బుద్ధుడు పాళీ భాషకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చాడు. పాళీ భాషలోనే మత సిద్ధాంతాలను బోధించాడు. ఆనాటి సామాన్య ప్రజల భాష పాళీ. సంస్కృతంతో పోలిస్తే పాళీ భాష సామాన్య ప్రజలకు సులభంగా అర్థమవుతుంది.

జైన, బౌద్ధమతాల మధ్య పోలికలు

- ★ ఈ రెండూ విప్లవ మతాలు. వైదిక మతంలోని కర్మకాండలకు, జంతుబలులకు, మూఢ విశ్వాసాలకు వ్యతిరేకంగా ఉద్యమాలు నిర్వహించాయి.
- ★ సత్యం, అహింస, దయ మొదలైన సుగుణాలను పాటించడం ద్వారా మానవుడికి ఆత్మ సంస్కారం, జ్ఞాన సముపార్జన; జీవ కారుణ్యం ద్వారా మోక్షం లభిస్తాయని బోధించాయి.
- ★ జైన, బౌద్ధ మతాలు వేదాలు ప్రామాణిక గ్రంథాలు కావనీ, యజ్ఞయాగాది క్రతువుల వల్ల మోక్షం లభించదనీ విశ్వసించాయి. వర్ణ వ్యత్యాసాలను ఖండిస్తూ సర్వ మానవ సమానత్వ సిద్ధాంతాన్ని ప్రవచించాయి.
- ★ జైన, బౌద్ధ మతాలకు దేవుడి ఉనికిపై విశ్వాసం లేదు. అందువల్ల ఆడంబరాలతో కూడిన పూజలను ప్రోత్సహించలేదు.
- ★ ఉపనిషత్తులు చెప్పిన కర్మ, పునర్జన్మ, మోక్ష సిద్ధాంతాలను అంగీకరించాయి.
- ★ ఈ మతాలు తమ సిద్ధాంతాలను ప్రజలకు అర్థమయ్యే పాళీ, అర్ధ మాగధి వంటి స్థానిక భాషల్లోనే బోధించాయి.
- ★ జైన, బౌద్ధమతాలు ఉత్తర భారతదేశంలోనే ఆవిర్భవించాయి.
- ★ నైతిక విలువలకు అత్యంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చాయి.

బుద్ధుడి బోధనలు....

బుద్ధుడు నాలుగు ఆర్య సత్యాలు ప్రవచించాడు. అవి...

1. ప్రపంచమంతా దుఃఖమయం.
2. దుఃఖానికి కారణం కోరిక లేదా తృష్ణ.
3. దుఃఖ నివారణ - అంటే కోరికలను జయించటం.
4. దుఃఖ నివారణ మార్గం.

- ★ దుఃఖ నివారణను సాధించడానికే దుఃఖానికి కారణమైన కోరికను త్యజించాలనీ, అందుకు అష్టాంగ మార్గాలను పాటించాలనీ బుద్ధుడు బోధించాడు.

అష్టాంగ మార్గంలో 8 సూత్రాలు ఉన్నాయి. అవి:

1) సమ్యక్ వాక్కు	2) సమ్యక్ క్రియ	3) సమ్యక్ జ్ఞానం	4) సమ్యక్ శ్రమ
5) సమ్యక్ ఆలోచన	6) సమ్యక్ ధ్యానం	7) సమ్యక్ నిశ్చయం	8) సమ్యక్ దృష్టి

- ★ ఈ ఎనిమిది సూత్రాలను బాగా అర్థం చేసుకుని, వాటిని పాటించడం ద్వారా మనశ్శాంతిని, జ్ఞానాన్ని పొందవచ్చని బౌద్ధమతం చెబుతుంది.

www.eenadupratibha.net

జైన, బౌద్ధ మతాల మధ్య తేడాలు

జైన మతం	బౌద్ధ మతం
1. జైనమతం ప్రతి ప్రాణితోపాటు ప్రతి జడ పదార్థానికి కూడా ఆత్మ ఉంటుందని విశ్వసించింది.	1. బౌద్ధ మతం ఆత్మ ఉనికిని గుర్తించలేదు.
2. కఠినమైన అహింసా వ్రతాన్ని అనుసరించింది. తీవ్ర ఉపవాసాలు, సల్లేఖనం మోక్షానికి మార్గాలుగా సూచించింది.	2. బౌద్ధ మతం ప్రబోధించిన అహింసా సిద్ధాంతం సాధారణమైంది. ఆచరణ యోగ్యమైంది.
3. జైనమతం శ్వేతాంబరులు, దిగంబరులు అనే శాఖలుగా విడిపోయింది.	3. మహాయానం, హీనయానం అనే రెండు విభాగాలుగా విడిపోయింది.
4. జైనులు మోక్ష సాధనకు త్రిరత్నాలు, పంచమహా వ్రతాలు మార్గాలుగా సూచించారు.	4. అష్టాంగ మార్గం ద్వారా మోక్షం సాధించవచ్చు.
5. జైనమతం సనాతన సాంప్రదాయాల్లో ఎలాంటి మార్పులు లేకుండా కొనసాగింది.	5. కాలానుగుణంగా మార్పులు చెందుతూ, అవసరాలకు అనుగుణంగా చేర్పులు చేస్తూ విశేషమైన ప్రజాదరణ పొందింది.
6. జైనమతానికి రాజుల పోషణ అధికంగా లభించలేదు. అందువల్ల విదేశాల్లో వ్యాపించలేదు.	6. ఈ మతానికి రాజుల పోషణ అధికంగా ఉంది. అందువల్ల విదేశాల్లో కూడా విస్తరించి 'అంతర్జాతీయ మతం'గా గుర్తింపు పొందింది.
7. జైనమతం వ్యక్తి ఔన్నత్యం మీద ఆధారపడింది.	7. బౌద్ధ మతం సమాజ విశిష్టత మీద దృష్టిని కేంద్రీకరించింది.

రచయిత: సి. రామాంజులు

www.eenadupratibha.net